EBÛ SÜLEYMÂN EL-HATTÂBÎ

Hadîs ilminde huccet (üçyüzbin hadîs-i şerîf bilen) ve Şafiî mezhebindeki büyük fıkıh âlimlerinden. Lügat, nahiv ve edebiyatta üstâd olan bir zât. İsmi, Hamd bin Muhammed bin İbrâhîm bin Hattâb el-Hattâbî, el-Büstî olup, künyesi Ebû Süleymân'dır. Dedesine nisbetle Hattâb, memleketine nisbetle de Bûstî denilmiştir. 319 (m. 931) târihinde Afganistan'ın başşehri Kabil'e bağlı olan Büst şehrinde doğdu. Mekke, Basra, Bağdâd ve daha başka İslâm şehirlerinde ilim tahsil etti. Çeşitli ilimler hakkında eserler te'lîf etmiş ve meşhûr hadîs, kitaplarından İmâm-ı Buhârî'nin Sahih'ine, Ebî Davud'un Sünen'ine şerh yazmıştır. 388 (m. 998) yılı Rabî-ul-âhır ayında, yine Büst'te vefât etti.

Hattâbî, Mekke'de Ebû Sa'îd İbn-ül-A'râbî, Bağdâd'da İsmail bin Muhammed es-Saffâr ve oradaki başka âlimlerden, Basra'da Ebû Bekr bin Dâse, Nişâbûr'da Ebü'l-Abbâs el-Es'âm ve daha başka âlimlerden ilim öğrenip, hadîs-i şerîf rivâyetinde bulundu. Ayrıca Bağdâd'da Ebû Ömer ez-Zâhid'den edebiyat ve lügat ilmini, Ebû Ali Bin Hüreyre ve Kaffâl'den fıkıh ilmini öğrendi. Kendisinden de Ebû Abdullah el-Hâkim, Ebû Hâmid el-İsferâyînî, Ebû Nasr Muhammed bin Ahmed el-Belhî el-Gaznevî, Ebû Mes'ûd el-Hüseyn, İbn-i Muhammed el-Karâbîsî, Ebû Amr Muhammed bin Abdullah er-Rezcâhî ve daha birçok âlim ilim öğrendi. Hadîs-i şerîf rivâyetinde bulundular.

Hattâbî, zamanında ilimleri kendinde toplayan bir âlimdi. Haramlardan sakınması pek fazla, ibâdeti çok ve arkadaşları arasında her bakımdan üstün bir zât idi. Hadîs-i şerîf ilminde sika (güvenilir, sağlam), huccet (üçyüzbin hadîs-i şerîf bilen) fıkıh ilminde ise sened'dir. Irak, Hicaz, Horasan ve Mâverâünnehr'i dolaştı. Çeşitli ilimler hakkında birçok kitap yazdı.

Seâleb-i Yetmiyye adlı kitabın sahibi, Hattâbî için: "Hattâbî; ilim, irfan ve takvâ yönünden, yaşadığı zamanda çok meşhûr olan Ebû Ubeyd el-Kâsım bin Selâm'a benzetilirdi" demektedir.

Sem'ânî şöyle bildiriyor: "Hattâbî, hadîs ilminde rivâyet şartları taşıyan ve üçyüzbin hadîs-i şerîf bilen ve rivâyet ettiği hadîs-i şerîfleri sağlam olan bir zâttır."

Kendisi şöyle anlatır: "Ebû Sa'îd A'rabî'nin sohbetinde şu sözünü işittik: Bir kimsenin yanında Kur'ân-ı kerîmle beraber Sünen-i Ebî Dâvûd kitabı varsa, o kimseye bu iki kitap yeter."

Manzûm olarak buyurdu ki:

Gurbet; evden uzak olmak değildir sadece,
Dengini bulamayan garipler var nice,

Ben Best ve ehâlisi arasında garîbim,
Beraberimde ise ıyâlim ve ehlim.

Başka bir şiirinde ise:

Hakkını tam almaya hırslı olma ihsân et
Böyle olur kerîmler, bağışlayıp sen gözet.

Cimrilik etme sakın, iktisâda devam et.
Müsriflik ve bâhillik pek kötüdür hazer et.

Başka bir şiirinde de:

Yaşadığın sürece insanlarla hoş geçin.
Dünyâ idâre yeri, sen onun içindesin.

Haktan gayre yalvarma, başkasını yâr sanma.
Müheymin olan Allah kâfidir, gayre kanma.

Rivâyet ettiği hadîs-i şerîflerde Peygamber efendimiz buyurdular ki:

"Bir zaman gelecek, kişinin helaki, karısının, anne-babasının ve çocuklarının elinde olacaktır. Bunlar onu, fakirlikle ayıplarlar ve gücünün yetmediği şeyleri kendisinden isterler. Kişi, bu sebeple tehlikeli işlere girerek dîni gider ve kendisi de helak olur."

"Her kim cemaat hâlinde bulundukları hâlde, müslümanların arasını açar ve onlardan ayrılırsa, İslâmiyet bağını boynundan çıkarmış olur."

İbn-i Mes'ûd'un (radıyallahü anh) şöyle anlattığını rivâyet etti: Resûlullah (aleyhisselâm), fitne ve karışıklık zamanlarının

geleceğini anlatmıştı. Ben: “Yâ Resûlallah! Bunlar ne zaman olacak?” diye kendilerine sordum. Resûlullah (aleyhisselâm), “İnsanın, beraber bulunduğu arkadaşına emniyet etmediği zamanda olacak” buyurdu. Ben: “Eğer o zamana ulaşırsam, nasıl hareket etmemi emir buyurursunuz yâ Resûlallah?”; diye sordum. Resûlullah (aleyhisselâm): “Elini eteğini çek ve evine gir” buyurdular. Ben: “Bu hâl evime kadar gelirse ne yapayım?” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm): “Odana gir” buyurdular. Ben: “Odama da girerse ne yapayım?” dedim. Resûlullah (aleyhisselâm), “Mescidine gir ve böyle yap. Ölünceye kadar Rabbim Allahtır, de!” buyurdular. Böylece Resûlullah (aleyhisselâm), Mu’cize-i Peygamberi olarak âhir zaman fitnelerini haber verdiler.

Onun yazmış olduğu kitapları ve Sünen-i Ebî Davud’a, Sahîh-i Buhârîye yapmış olduğu şerhi, ilmini ve kemâlini göstermeye yetmektedir.

Eserlerinin ba’zıları şunlardır:

Garîb-ül-hadîs, A’lâm-üs-sünen fî şerhi Sahîh-il-Buhârî, Meâlim-üs-sünen fî şerhi Sünen-i Ebî Dâvûd, kitâb-ül-gunye ani’l-kelâm ve ehlihi, İslâhu galât-il-muhaddisîn, Kitâb-ül-uzlet ve Şerhi esmâ-ül-hüsnâ.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Tabakât-üş-Şâfiiyye cild-3, sh. 282

2) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 214, 216

3) Tezkiret-ül-huffâz cild-3, sh. 1018

4) Bugyet-ül-vuât cild-1, sh. 546

5) Şezerât-üz-zeheb cild-3, sh. 127, 128, 150

6) Miftâh-üs-se’âde cild-2, sh. 292, 526, 527

7) Mu’cem-ül-müellifîn cild-4, sh. 74

8) Keşf-üz-zünûn sh. 108, 1032